

da njegovo sjeme zla niče nanovo gdje god stigne. Posve nedjelotvorna je savremena ekologija, kritičan je i dosljedan autor Jusuf Žiga. Uspoređuje je kao moguće liječenje od alkoholizma propisivanjem trajnog uzimanja nešto manje doze alkohola do kraja života. I moderna ekologija ne zaustavlja retrogradne procese i zamisli već ih nastoji zataškati, minimizirati, prikriti...Baš kako rekoh na početku – ovo je vrijeme raznih prekrivanja i prikrivanja. Pa i ekoloških.

Autor u sjajnoj analizi devastirane Civilizacije i Planete, Prostora i Vremena na njoj navodi mnoštvo alarmantnih primjera, kako bi *backgroundirao* ovaj tekst i učinio ga u racionalno-znanstvenoj sferi neoborivim. Tako je ovaj rukopis zabetoniran činjenicama i neumoljivom faktografijom. Svaka stranica knjige traži, moli, pušta vapaj za pomoć. Za izlaz iz ovako preteške situacije Zelene Planete. Ali, ko će poslušati i stati? Ovakav homo sapiens – bogati Lucifer na dvije noge sigurno neće. Ta on je i rastrgao Raskošnu Ljepotu i Plemenitu Dobrotu postojanja, sklad prirode i mir okoliša baš u ovom vremenu koje se kiti odličjima znanosti, racionalizma, znanja, tehnologija, medija, svekolikog bogatstva u predmetima. Čak se drznuo i nuklearne moći podići u Svemir, ugasi Golsku struju i sve njene blagodati, istrijebiti amazonske prašume – važna pluća Planete i svih na njoj...Taj i takav Čovjek-Lucifer ne može pomoći. Ni sebi ni drugima.

Šta onda učiniti?

Jusuf Žiga je profesor i sociolog sa stavom. I to napokon raduje. Jer se većina domaćih autora, naročito iz lokalne akademske zajednice, kao i njihovih rukopisa kao ditiramba postmodernizmu i modernizmu posve nekritički odnosi prema *mainstream porudkaciji* u sociologiji i filozofiji, mediologiji, politologiji, ekonomiji i ekologiji savremenosti. Oni su radije citatologija uvoznih znanja, numerologija nihilizma, puzanje pred podaničkim agresivnim sekularizmom, mentalitet divljenja prije negoli kritike antropocentrizma, okcidentocentrizma i svega što dolazi iz Haxlijevog egocentričnog rukopisa 'zapadnih obmana'. Autor jasno tvrdi da je samo snažni zaokret od ove vrste jeftinog antropocentrizma taštine, ka – dodajem – oplemenjenom teocentrizmu Prostora, Svijeta i Vremena kao svijetu sklada u ovom trenutku mogući izlaz. Ta

nova paradigma oslobođena strahova, prijetnji, oslobođena prije svega zla, 'cvijeća zla' kako je to pjevao pjesnik **Bodler**, i ludila pomahnitalog kapitala i nezajažljive moći u napadu, najprije mora pogledati u Nebo. Potom, sa vjerom u Dobro kao preduvjetom i voljom za Još Boljim (a ne nikako voljom za moći kako nas je krivo navraćao decenijama jadni **Nietzsche** i svi *neoničanci* poslije) prepustiti prirodi prirodne tokove. Zaštiti je posve. Zavaljeti je. Odmoriti je. Sačuvati je. U svakom njenom djeliću i najsićušnijem stvoru. Vratiti biljkama biljno carstvo, vodama vodeno carstvo, životinjama životinjsko carstvo, kako bi bilo moguće zaživjeti i ljudsko carstvo kao najbolje među njima.

Tako će se sigurno vratiti iscjeljujući talasi, one frekvencije koje posvuda u Kosmosu postoje. Potrebno je da se čovjek i ljudski rod otvori tom dobrom kosmičkom djelovanju. Jer, nema neizlječivih bolesti, postoje samo neizlječivi ljudi. Sve su dosadašnje civilizacije znale za ozdravljenja, ova naša, izgleda da ne zna to jednostavno znanje. Naše su vrijeme i prostor poput baterije istrošeni. A nigdje da nađu mjesto za punjenje baterija. Vjera u dobro, u sklad i holizam prirode i biosa je jedini put da se naše baterije ponovo napune.

Veliki je broj autora koje profesor Žiga citira, koristi, podupire se njihovim mislima, sintagmama, idejama, kritikama. Od Aristotela, Platona, Nietzschea, Becka, Marksa, Arendtove, Derride, Agambena, Bacona, Engdhal, Froma, Pascala, Castellesa, Chomskoga, Giddensa, Habermasa, Horkheimera, Kuhna, Lyotarda, Nasra. Ne preskače ni seriju domaćih inspirativnih imena poput Novalića, Paića, Šarčevića, Supeka, Silajdžića, Zgodića, „autor se iskreno i bez poze bori za bolji svijet. Gnuša se dominacije i pohlepe, fitilja-bombe koja će raznijeti ovaj svijet kao i pojeftinjene moderne ekologije, stoga je svjesno prenominira u projekt, nazivajući je ekologizmom. Tako je knjiga, uostalom, provokativno i naslovljena.

Knjiga profesora Žige naročito je važna za mlade generacije studenata i mislilaca koji još uvijek nemaju dovoljno iskustva u trajanju niti snage da kritički i bez kompleksa progovore o svijetu u kojemu žive na svjež, originalan i ne pozerski način.

Fahira FEJZIĆ ČENGIĆ

PEDAGOGIJA MUHAMMEDA, ALEJHI SELAM,

Pedagogija Muhammeda, alejhisselam; prof. dr. Šefik Kurdić; Islamski pedagoški fakultet – Zenica2011. g.

Profesora Šefika Kurdića prepoznajemo kao svestranog autora i angažovanog daiju. Iz njegovog pera izašla su djela raznovrsne tematike od prevoda djela klasičnog tefsira i hadisa do autorskih djela iz područja islamskog edeba – kulture ponašanja i onih bližih životopisu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Njegova predanost davi – misionarstvu ima širok trag u njegovim djelima, iako duboko naučno ukorijenjena ona su pristupačna svakom čitaocu, zanimljiva i omiljena široj publici. Jedno od takvih djela je *Pedagogija, Muhammeda, a.s.*

Pedagogija Muhammeda, a.s., aktuelizira moralne probleme savremenog društva te nudi odgovore i rješenja sadržana u liku i praksi posljednjeg Božijeg poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Autor ne razvija pedagošku teoriju niti je utemeljuje već obrazlaže i nudi „sretnu sintezu između teorijskih upustava i praktičnog djelovanja“.

Djelo sadrži 235 stranica, i možemo ga posmatrati kroz pet tema:

I dio: Uvod i poslanička misija

II dio: Poslanički odgoj

III dio: Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, odgojne metode

IV dio: Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, metode u prevenciji ovisnosti

V dio: Zaključak, literatura, bilješka o autoru i sadržaj

Prvi dio knjige je uvod kojim se obrazlaže teza i cilj knjige, a potom je obogaćen ukratko izloženom temom o poslaničkoj misiji kao općoj kategoriji. Autor se obilato koristi argumentima iz Kur'ana i hadisa, zazivajući emocionalnu spremnost za sadržaje koji slijede, navodeći nam plemeniti ajet o uzoritosti Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.; „*Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu i koji Allaha često spominje.*“ (Kur'an, El-Ahzab, 21)

U sljedećem dijelu autor se kreće ka konkretnom zadatku poslaničke misije,

poslaničkom odgoju. Ovaj dio knjige predstavlja metode i pristupe odgoja društva u cjelosti hronologijom historijskog razvoja prve zajednice muslimana. Upoznaje nas sa najznačajnijim karakteristikama djelovanja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, u periodu prije i nakon hidžre.

U trećem dijelu izlažu se poslaničke metode koje je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, primjenjivao. Izdvojit ćemo nekoliko podnaslova: *Pitanje kao metod obraćanja ljudima, Metoda komparacije, Briga o intelektualnoj razini odgajnika, Istina kao djelotvorna metoda, Briga za svakog pojedinca, Isticanje ahiretskog uživanja, Velikodušnost i praštanje, Hrabrost i odvažno držanje i dr.*

Četvrti dio knjige započinje uvodom o božanskom i vjerovjesničkom konceptu odgoja, a zatim slijede poglavlja zasnovana na pedagoškoj podjeli odgojnih područja, odnosno: *Moralni odgoj, Intelektualni odgoj, Porodični odgoj, Društveni odgoj, Tjelesni odgoj, Zdravstveni odgoj, Seksualni odgoj, Estetski odgoj, Radni odgoj, Odgoj u emocionalnoj i sentimentalnoj sferi, Odgoj u sferi akaida, vjerovanja i Odgoj u sferi ibadeta.* Ova tema predstavlja izvjesnu sintezu zapadnog gledišta odgoja i stav islama po pitanju određenog područja, a posvećeno joj je najviše prostora.

U savremenom odgojno-obrazovnom sistemu se previdaju neka od područja koja se ovdje nude i zaslužuju pažnju da se o njima govori, a to su: radni, seksualni i emocionalni odgoj. Pristup ovim područjima je prožet etičkim vrednovanjima, tako autor u predstavljanju zadatka seksualnog odgoja navodi:

„*Seksualni odgoj treba da osposobi mladu osobu za zdrav porodični život i pravilno vrednovanje seksualnosti i ljubavi. Vrlo bitno je povezati moralni sa seksualnim odgojem, kako bismo se udaljili od shvatanja koje pod seksualnim odgojem podrazumijeva samo pouku o funkciji spolnih organa i spolnoj higijeni.*“ (Kurdić, 2011. 138)

Peti dio argumentirano ukazuje na potrebu društva za prihvatanjem vjere kao nadogradnje i oplemenjivača života kako pojedinca tako i zajednice. U podnaslovu **Granice nauke i moć religije** autor poziva na propitivanje *savršenosti i superiornosti nauke.* „*Ono što, između ostalog, valja znati u nauci tiče se mogućnosti i granica nauke i naučnog saznanja. Naime, svjesni tih granica postajemo tek ako smo spremni da saslušamo pitanja poput ovih: Da li su granice*

nauke ujedno i granice mišljenja uopće? Da li su granice naučnog jezika u isto vrijeme i granice ljudskog jezika? Da li su granice naučnog razuma isto što i granice ljudskog uma? Da li je naučna racionalnost jedina moguća racionalnost? Da li je iskustvo nauke jedino moguće iskustvo? Da li se transformacija iskustva u simbole može svesti na transformaciju iskustva u naučne formule? Da li su mogućnosti naučnog razuma u isto vrijeme i mogućnosti ljudskog bića?

Nauka može da primjeni metode samo na pojave koje se mogu, na neki način, opažati. Najvećim djelom, religijski iskazi nisu empirijskog karaktera, utoliko, i nisu predmet naučnog dokazivanja ili opovrgavanja.“ (Kurdić, 2011. 184)

Autor ukazuje na veoma važnu činjenicu međuovisnosti ispravnog načina življenja pojedinca u odnosu na zajednicu, zatim izlaže Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, metode u prevenciji ovisnosti koju smatram vrlo korisnom da se predstavi barem u njenim podnaslovima.

Kur'ansko – hadiska strategija u prevenciji ovisnosti:

- *Ne favorizovanje* – ukazivanje na razliku između lijepog i onog što se ne ubraja u lijepo

- *Ukazivanje na štetnost*

- *Sukcesivna zabrana*

- *Jasna i nedvosmislena opća zabrana*

Slijede zaključak, literatura, bilješka o autoru i sadržaj knjige.

Značaj djela *Pedagogija Muhammeda, a.s.*, je u rasvjetljavanju odgojnih metoda i aspekata odgoja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Ono predstavlja izvjesnu novinu u polju pedagogije jer se ne oslanja na dosadašnje pedagoške paradigme niti teorije. Ne možemo reći ni da je čisto prakseološke prirode jer nudi teorijske postavke i koncepte. Osvježava svojim pristupom problemima i popularističkim načinom izlaganja. Namjenjena je širem čitateljstvu i pisana je bez pretencioznih pedagoških termina. Djelo izlaže a ujedno odgaja, potiče na promišljanje i djelovanje ka izgradnji i očuvanju čovječnosti.

Djelo preporučujem kolegama koji se bave pozivom vjeroučitelja jer im se nudi:

- sagledavanje koncepta poslaničke misije

- kako djelovati, koju metodu primijeniti u situaciji prvih susreta mladih sa islamom, a kako s onim mladim ljudima koji dolaze iz muslimanskih porodica koje praktično primjenjuju vjeru

- ukazivanje na samu suštinu odgoja
- strategija odgoja pojedinca i društva
- potrebne kompetencije nastavnika islamske vjeronauke koje treba ugraditi

- odnos prema sagovornicima i upoznavanje njihove prirode i strategije djelovanja

- potrebnost jasnog cilja djelovanja
- poštivanje ljudstva mladih i vjera u buduće generacije

- konkretne metode koje su vezane za prirodu predmeta islamske vjeronauke

- prepoznavanje važnosti estetskog odgoja u okvirima islama i prepoznavanje lijepog u djelovanju i govoru

- strategija u prevenciji ovisnosti

- komplementarnost vjere i nauke

Autor se koristi sljedećom metodologijom u načinu izlaganja:

- Podsticajem – motivira putem pitanja, postavljanja problema, iznošenjem priče (predaje- hadisa), buđenjem interesa za sopstveno stanje ili zapitanosti o budućnosti zajednice

- Rasvjetljava korijene problema

- Iznosi primjer djelovanja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem,

- Izvodi zaključke i koristi, pouke iz navedenog

- Konstantno se vraća na zadatke odgajatelja

- Donosi konačne zaključke kao reviziju ili koncept izloženog

Pedagogija Muhammeda, a.s., zauzima pažnju samim svojim naslovom, te onom ko djelo ne pročita može zvučati tendenciozno. Uvjerena sam da se o pedagogiji posljednjeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, mogu napisati tomovi djela, a ovo je značajno samim tim što je prvi koji se usudio ukazati i ponuditi rješenja za današnju moralnu posustalost čovječanstva kroz primjer djelovanja „jednog čovjeka“ (The One). Ono čemu poziva to i potvrđuje svakim svojim slovom i rečenicom te možemo slobodno govoriti o njegovoj dinamičnoj realnosti kojom odiše. U izlaganjima se jasno očituje misionarska zrelost autora i elokventnost. Djelo nije pisano subjektivno niti sa aspekta potreba jedne konkretne zajednice, ima univerzalan pristup i primjenjiva je za svakog pojedinca ma gdje se nalazio. Iako se dotiče politike kroz poglavlje *Društveni odgoj* kao i u svakom djelu u kom se govori o organizaciji i vođenju zajednice djelo nema političku notu. Prvenstveno je namjenjeno onima koji se profesionalno bave odgojem, ali se

važnost ogleđa i u uticaju na široke mase u jednom intimnijem upoznavanju lika i djela Muhammeda, sallallahu aljehi ve sellem, što smatram značajnim posebno za savremena dešavanja kada smo jednostavno bombardovani mnoštvom dezinformacija putem raznih medija. Uz to riječ ovog djela poziva na razmišljanje i osvješćenje, svaki vjerski termin ili koncept je pojašnjen, stoga se mogu okoristiti i nemuslimani.

Zamjerke samoj knjizi je potreba za smislenijim predstavljanjem strukture djela kako u srži knjige tako i u njenom sadržaju te veći broj štamparskih grešaka.

Ahmedina PURKOVIĆ

SARAJEVSKI VAKIFI

Sarajevski vakifi i njihovi vakufi 1462.-2001. (od Isa-bega Ishakovića i Gazi Husrev-bega do Adil-bega Zulfikarpašića) Majo Dizdar, Sarajevo 2010., 195 str.

Vrijeme koje je iz a nas i koje nas neumitno troši ostavlja neizbrisive tragove na našim dušama i našim tijelima. Svaki čovjek kome je Dragi Bog udahnuo od SVOG RUHA ima božanski pečat kojeg treba sačuvati u originalu, ne pomutiti, ne falsificirati kako bi nam svijet i stvari i pojave u njemu bili jasniji. Samo tako čista nepatvorena ljudska priroda u kojoj je čovjek stvoren i po toj prirodi prepoznatljiv može stvari gledati pravim očima. Blještavost i sjaj dunjeluka koja obmanjuje ljudsko oko, ljudski nefs nastoji zarobiti ljudski um koji onda ne može raspoznati i razlučiti dobro od zla, lijepo od ružnog. Mnoge ljude susrećemo i ibretimo se njihovom načinu rasuđivanja, načinu života jer ih je zaokupio dunjaluk i njegovi ukrasi. Nije nenormalno i nije grijeh sticati imetak, biti bogat, živjeti lijepim životom ako u tom načinu života prpoznavamo moralnost koja proizilazi iz vjere u Boga. Zašto kažemo proizilazi iz vjere u Boga? Naprosto što svijest o Bogu koja proizilazi iz snažne vjere u Boga Jedinoga može biti mjera, ogledalo, korektiv našim željama i našim nzajažljivim i nikada dostignutim prohtjevima. Strast koja čovjeka pokreće često je toliko jaka da joj se čovjek ne može oduprijeti nekada i sa vjerom u Boga. A oni koji ne vjeruju, koji nemaju nikakvih korektiva, mjere onda je strast sve. I vodič

i mjera i želja. Ne postoje moralni principi koji bi ograničili te često velike prohtjeve koji sežu do ubijanja, protjerivanja, genocida itd. Na pojedinačnom planu Bog nam kazuje da neki ljudi uzimaju strast za boga svoga. .

Tema vakufi i vakifi na ovim našim područjima BiH stara je i aktuelna koliko i vjera islam. Vakufi su sastavni dio islamskog učenja i podrška u njenom radu i djelovanju. Intenzitet bavljenja ovom temom bio je veći u vremenima kada je vakuf u vrijednosnom smislu imao najveću ovodunjalučku vrijednost, dakle kada se uvakufljavalo ono što je bilo najbolje, najdraže zarad Božijeg rizaluka, zadovoljstva i ahiretske nagrade. Tada se raspravljalo o šerijatskim i drugim normama, pravilima uvakufljenja, vrstama vakufa, načinima upravljanja, unapređenja itd. Od dolaska Austro-ugarske stalno se borimo kako sačuvati vakuf, od onih koji su ga sistematski rušili i otuđivali, do nas samih, zašto ne reći i to, zato što više nismo tako vrednovali vakuf kao oni prije nas koji su ga uvakufljavali, bilo zbog pomanjkanja vjere ili poricanja Boga kada biva sve dozvoljeno, posebno ono što je vezano za vjeru i vjersku zajednicu. Na svu sreću neki naši alimi, intelektualci pokušavali su pisanjem i bilježenjem vakufa i njihovih osnivača - vakifa otrgnuti od zaborava brojne vakufe koji su potpuno uništeni i više se nemogu prepoznati ni na mapi gdje su bili, do onih koje i danas prepoznajemo zahvaljujući upravo njihovom entuzijazmu i brizi za vakufe.

Danas i ovim povodom vrijednim se čini spomeniti neka od tih imena: Mehmed Mujezinović, Islamska epigrafika BiH; Alija Bejtić, Spomenici osmanlijske arhitekture u BiH; Husref Redžić, Islamska umjetnost, Hamcija Kreševljaković, Ibrahim Kemura, Adem Handžić, Čiro Truhelka, Džemal Čelić i drugi

Na ovu temu kod nas, poslije agresije su pisali: Nijaz Koštović, Između dobrotvorstva i zla (1995); Medžida Bećirbegović, Džamije sa drvenom munarom u BiH (1999); Hivzija Hasandedić, Mostarski vakifi i njihovi vakufi (2000); Ahmed Mehmedović, Gazi Husrev-beg i njegove zadužbine (2005); Slobodan Kudra, Sarajevske džamije (2006), Senad Čeman, Vakufi i fondacije, a u pripremi je Monografija vakufa Islamske zajednice koju priprema Udruženje ilmij

BiH.

Ovdje nikada i nikako ne smijemo zaboraviti ulogu Islamske zajednice u očuvanju vakufa kroz Vakufsko mearrifsku upravu, a onda Rijaset, Medžlise kao i danjašnju Vakufsku direkciju koju je osnovao Rijaseta IZ BiH. Bilo je i tu naših slabosti, nekada nebrige, neodgovornosti, nemogućnosti da se bilo šta uradi, ali je, također, uvijek u Zajednici bilo odgovornih ljudi koji su brinuli i čuvali vakufe i unapređivali ih koliko su znali i umjeli žrtvujući često svoj autoritet, imetak pa i slobodu.

Islamska zajednica je uspjela u kratkom vremenu poslije agresije da obnovi gotovo svu svoju infrastrukturu do unapređenja vakufskih vrijednosti kroz nove vakufe kakvi su nove zgrade medresa, fakulteta, biblioteka, nove džamije i neke druge investicijske objekte koji će dugoročno imati važnu ulogu u našem vjersko-prosvjetnom radu ali i finansijskom poslovanju. Najteži dio posla oko vakufa je vratiti oteta i nacionalizirana vakufska dobra. Vrijeme je pred nama, preuzeli smo amanet i valja nam se boriti. Od našeg odnosa prema vakufu zavisi i njegovo unapređenje.

Ova knjiga, Sarajevski vakifi i njihovi vakufi od autora Maje Dizdara je jedna opsežna foto-monografija značajnih vakifa i vakufa u gradu Sarajevu. Iz nje imaju šta vidjeti i naučiti i Bošnjaci a i drugi. Ona je još jedno povijesno svjedočenje o našem doprinosu izgradnji i utemeljenju grada Sarajeva, svjedočenje o našoj vjeri i svijesti da sve na ovom svijetu ima rok trajanja, da je prolazno sve osim hajrata, vakufa koji nadživljuju ljudsko ovodunjalučko bitisanje.

Ova knjiga svjedoči povijest naših vakufa kroz vrijeme, odnosno različite društ. političke sisteme koji nimalo nisu bili naklonjeni ovim hajratima, vakufima zbog čega im mjenjaju namjenu, ruše, devastiraju, oduzimaju, nacionaliziraju. Kroz povijest vakufa može se posmatrati i povijest muslimana i odnos prema njima. Tamo gdje su se rušili, oduzimali vakufi, tamo gdje nisu dobro došli materijalni tragovi muslimanskog nasljeđa, posredno je kazivano, nisu poželjni ni oni koji ih baštine. Također otuđivanjem vakufa slabila je osnova ili se potpuno gubila mogućnost normalnog života, ekonomska osnova za život na tim područjima posebno zbog uloge vakufa koju je imao. Posebno